

УДК 342.95

Рудник Д.В.

ПИТАННЯ ПРО КЛАСИФІКАЦІЮ ОБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНИХ ДЕЛІКТІВ У СФЕРІ ВИПУСКУ ТА ОБІГУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Стаття присвячена встановленню особливостей об'єкту адміністративних деліктів у сфері випуску та обігу цінних паперів.

Ключові слова: основний, родовий, видовий об'єкт адміністративного делікту, цінні папери, класифікація.

Проблема визначення об'єкту адміністративного проступку має важливе теоретичне і практичне значення. Однак, представники юридичної науки не можуть поєднати погляди щодо класифікації об'єкту проступку «по вертикалі». У правовій літературі зустрічається декілька точок зору відносно класифікації. Так однією з них є ідея Б.С. Никифорова, який ще в 1960 р. у роботі «Об'єкт злочин», розглядаючи класифікацію об'єкту злочину та критикуючи трьохступеневу класифікацію об'єкта злочину, вказував, що зміст безпосереднього об'єкта часто співпадає з родовим (груповим) об'єктом [1, с. 107-109].

Автор монографії «Адміністративна відповідальність в СРСР» І.О. Галаган вважав, що для характеристики об'єкту адміністративного проступку не є важливим ні загальний, ні родовий об'єкт, значення має лише спеціальний об'єкт протиправного зазіхання – ті конкретні відносини (та правовідносини для службових осіб), котрі регулюються та охороняються адміністративно-правовими нормами, які передбачають застосування заходів адміністративної відповідальності [2, с. 165]

Трьохступенева класифікація об'єкту протизаконного проступку є найбільш поширеною у теорії кримінального права. Підтвердженням того є позиція В.Я. Тація, який вважає, що трьохступенева класифікація об'єкту проступку є найбільш вдалою. Відповідно до трьохступеневої класифікації об'єкта виокремлюють: загальний, родовий та безпосередній об'єкт злочину чи адміністративного проступку [3, с. 211-212], прихильниками цієї теорії класифікації об'єкту правопорушення є О.І. Остапенко [4, с. 38], В.В. Зуй [5, с. 181-189], Н.О. Гуророва [6, с. 76], В.Б. Харченко [7, с. 41]

У юридичній літературі існує позиція щодо необхідності класифікації об'єкту проступку по вертикалі на підставі шістьохступеневого поділу. Так представник російської кримінально-правової науки Л.Л. Кругліков пропонує розділяти об'єкти по вертикалі на: 1) загальний; 2) міжродовий; 3) родовий; 4) груповий; 5) видовий; 6) безпосередній [8, с. 352]. Однак, ми вважаємо, що така класифікація є безпідставною, тому що вона ускладнює правозастосовчу діяльність у сфері юридичної кваліфікації діяння, а деяких випадках автор взагалі проводить заміну понять одне іншим.

Найпоширенішою точкою зору у адміністративно-деліктній теорії, щодо класифікації об'єкту адміністративного проступку є чотирьохступеневий поділ при класифікації об'єктів адміністративного проступку по вертикалі та виділяють: загальний; родовий; видовий; безпосередній, цю концепцію підтримують О.В. Баклан

[9, с. 107], З.С. Гладун [10, с. 137], О.В. Кузьменко [11, с. 192-200]. Ми вважаємо, що чотирьохступенева класифікація об'єкту проступку є найбільш вдалою, як з наукової, так і суто практичної, точок зору. На тій підставі, що у національному праві не існує єдиного, уніфікованого нормативного акту, який передбачає адміністративну відповідальність, норми що передбачають адміністративну відповідальність містяться у багатьох Законах України та кодексах, використання видового об'єкту проступку дозволить об'єднати норми, що передбачають адміністративну відповідальність, з метою правильної кваліфікації та проведення наукового аналізу. Крім того, слід зазначити, що у деяких країнах світу використовується чотирьохступенева класифікація для побудови кримінального та адміністративно-деліктного законодавства.

Однак, судження М.Й. Коржанського щодо класифікації об'єктів проступків по вертикалі за чотирьохступеневим поділом на: 1) загальний; 2) родовий (окрема група однорідних суспільних відносин, які складають певну область суспільного життя – власність, особистість тощо); 3) видовий (суспільні відносини одного виду – життя, приватна власність); 4) безпосередній об'єкт (конкретний прояв суспільних відносин певного виду – життя Іванова, приватна власність – Егорова тощо) [12, с. 147-148], були піддані критиці В.Я. Тацієм ще у 1988 р. Ми частково погоджуємося з тим, що М.Й. Коржанський заміняв безпосередній об'єкт злочину об'єктом злочинного впливу [13, с. 91].

Позиція вчених-адміністративістів щодо класифікації об'єкту злочину є дещо іншою по відношенню до класифікації об'єкту проступку.

Під загальним об'єктом адміністративного проступку слід розуміти не всі суспільні відносини які складаються в процесі управління, а лише ті, які законодавець вважає за необхідне поставити під охорону адміністративно-деліктного законодавства та встановити стягнення за заподіяння шкоди цим відносинам. На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що загальним об'єктом адміністративних проступків, які передбачені різними Законами та кодексами України є сукупність суспільні відносини що охороняються адміністративно-деліктним законодавством України.

Родовим об'єктом адміністративного проступку науковці вважають однорідну сукупність суспільних відносин, які пов'язані між собою на підставі: охорони спільних суспільно корисних інституцій; їх змісту, тощо. При кодифікації адміністративно-деліктного законодавства для класифікації всього масиву складів адміністративних проступків по окремих главах Особливої частини розділу II КУпАП законодавець зробив це на підставі родового об'єкту адміністративного проступку, однак деякі автори піддають критиці структуру КУпАП, мотивуючи це тим, що споріднені на підставі родового об'єкту делікти, знаходяться у різних главах КУпАП [14, с. 76]

За нашим переконанням родовим об'єктом адміністративних проступків, які передбачені ст. 163 КУпАП та ст. ст. 11 та 13 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» виступають управлінські відносини у сфері економіки та фінансів.

Видовий (груповий) об'єкт адміністративного проступку – це складова частина родового об'єкту, виокремлення видового об'єкту надає змогу згрупувати певні суспільні відносини які мають спільні властивості, що є характерними виключно до них. Яскравим прикладом існування видового об'єкту адміністративного проступку, є ст. 13 Зако-

ну України «Про державне регулювання цінних паперів в Україні», у якій міститься п'ять окремих частин, що встановлюють адміністративну відповідальність за скоєння шкоди різним суспільним відносинам, але всі вони об'єднані на підставі групової належності до суспільних відносин, які виникають у сфері випуску та обігу цінних паперів.

На підставі вищенаведеного, можна зробити висновок, що видовим об'єктом адміністративних деліктів у сфері випуску та обігу цінних паперів є управлінські відносини пов'язані з діяльністю на ринку цінних паперів, які виступають складовою частиною економіки держави.

Безпосереднім об'єктом адміністративного проступку виступають конкретні суспільні відносини, що охороняються конкретною нормою КУпАП або іншим Законом України.

Автори науково-практичного коментаря до КУпАП, вказують що безпосереднім об'єктом правопорушення, передбаченого ст. 163 КУпАП є кредитно-фінансова система України в сфері забезпечення державного регулювання ринку цінних паперів та державного контролю за випуском та обігом цінних паперів в Україні[15 с. 441]. Ми частково погоджуємося з висловленою думкою в тій частині, що шкода від вчинення аналізованого адміністративного проступку завдається управлінським відносинам, які виникають під час емісії, тобто первинного випуску чи розміщенні цінних паперів, але у тій частині, що стосується завдання шкоди кредитно-фінансовій системі України ми не погоджуємося, на тій підставі, що кредитно-фінансова система України, як сукупність суспільних відносин, виступає родовим об'єктом багатьох адміністративних проступків. Як приклад можна навести порушення правил валютних операцій. Тобто автори коментаря до КУпАП не врахували особливості безпосереднього об'єкту адміністративного проступку, яка полягає в тому, що шкода завжди завдається конкретним суспільним відносинам, які охороняються нормами адміністративно-деліктного законодавства. Також виглядає спірним використання при визначенні безпосереднього об'єкту аналізованого проступку терміну «обіг» на тій підставі, що у диспозиції ст. 163 КУпАП взагалі відсутнє посилання на вчинення проступку у сфері обігу цінних паперів.

Розглядаючи безпосередній об'єкт адміністративного проступку передбаченого ст. 163 КУпАП, ми прийшли до висновку, що цим об'єктом є управлінські відносини у сфері емісії цінних паперів. Шкода або загроза заподіяння такої шкоди цим відносинам виникає виключно вразі порушення вимог чинного законодавства, що регламентує емісію цінних паперів.

Ми вважаємо, що шкода від вчинення адміністративного делікту, який передбачений ст. 163 КУпАП, завдається саме управлінським відносинам на тій підставі, що порушуються вимоги законодавчих та інших нормативних актів, основним завданням яких є регламентація суспільних відносин у сфері випуску та обігу цінних паперів. В цих нормативних актах містяться приписи та правила, виконання яких забезпечує нормальне функціонування ринку цінних паперів, який контролюється ДКЦПФР.

Аналіз безпосереднього об'єкту адміністративного делікту, передбаченого ст. 163 КУпАП, свідчить, що аналізована норма носить виключно обмежений характер. На тій підставі, що в разі порушення вимог чинного законодавства, яке хоча і має відношення

до обігу цінних паперів, але не стосується емісії, унеможливує застосування цієї адміністративно-деліктної норми (наприклад особа порушує порядок видачі векселя, відповідно до законодавства векселі не емісійним цінним папером, тобто особу притягнути до адміністративної відповідальності неможливо), вказівка у нормі на процедуру емісії свідчить, що зазначена норма охороняє лише ті відносини, які виникають з приводу емісійних цінних паперів, охорона всіх інших відносин, які виникають у сфері обігу та випуску неемісійних цінних паперів є неможливою.

У зв'язку з цим пропонуємо замінити у назві та диспозиції ст. 163 КУпАП термін «емісії» на «розміщення, випуску та обігу», та викласти назву та диспозицію ст. 163 КУпАП у наступній редакції, «Стаття 163. Порушення вимог законодавчих та інших нормативних актів під час розміщення, випуску та обігу цінних паперів». Викладення ст. 163 КУпАП у запропанованій редакції значно розширить її правозастосовний потенціал, надасть змогу для більш ефективної боротьби з адміністративними деліктами у сфері випуску та обігу цінних паперів.

Норми, що зазначені у ст. 11 та ст. 13 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», які передбачають застосування санкції за вчинення порушень у сфері випуску та обігу цінних паперів, конкретизують які суспільні відносини поставлені під охорону адміністративно-деліктного законодавства. Відразу слід зазначити, що зміст ч. 2 ст. 11 Закону співпадає зі змістом ч. 1 ст. 13 Закону, так само і ч. 3 ст. 11 співпадає зі ч. 2 ст. 13, ч. 4 ст. 11 зі ч. 3 ст. 13, та ч. 5 ст. 11 зі ч. 4 ст. 13 Закону, а зміст ч. 5 ст. 13 Закону повністю співпадає зі змістом ст. 163 КупАП. Виходячи з цього можна дійти висновку, що безпосередні об'єкти повністю співпадають між собою.

Проаналізувавши диспозиції ч. 2 ст. 11 та ч. 1 ст. 13 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», ми прийшли до висновку, що безпосереднім об'єктом адміністративних деліктів, які передбачені частинами вище зазначеними статей Закону виступають конкретні суспільні відносини, що складаються в процесі обігу або розміщення цінних паперів.

Зміст диспозицій ч. 3. ст. 11 та ч. 2 ст. 13 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», а саме здійснення операцій на ринку цінних паперів без ліцензії, одержання якої передбачено чинним законодавством, дає нам змогу свідчити, що безпосереднім об'єктом цих адміністративних проступків виступають конкретні суспільні відносини у сфері заняття професійною діяльністю на ринку цінних паперів.

Виходячи з того, що норми передбачені ч. 4 ст. 11 та ч. 3 ст. 13 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» встановлюють адміністративну відповідальність за порушення вимог щодо надання документів до ДКЦПФР ми вважаємо, що безпосереднім об'єктом цих проступків є конкретні суспільні відносини, які складаються у встановленому законом порядку подачі документів для реєстрації випуску емісійних цінних паперів.

Безпосереднім об'єктом проступків, які передбачені ч. 5 ст. 11 та ч. 4 ст. 13 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» виступають управлінські відносини, які забезпечують своєчасне виконання законних вимог ДКЦПФР.

Поряд з класифікацією об'єкту адміністративного проступку по «вертикалі» теорія адміністративно-деліктного права проводить класифікацію об'єктів адміністративних деліктів по «горизонталі», відповідно до цього поділу наука виокремлює додатковий та факультативний об'єкт адміністративного проступку. Під додатковим об'єктом розуміються суспільні відносини, які в порівнянні з безпосереднім об'єктом проступку відносяться до іншого родового чи видового об'єкту адміністративного проступку й яким шкода завдається завжди під час вчинення адміністративного делікту, факультативний об'єкт відрізняється від додаткового тим, що шкода цим відносинам може не завдаватись під час вчинення проступку.

Тому ми вважаємо, що додатковим об'єктом адміністративних проступків, які вчинюються у сфері випуску та обігу цінних паперів виступає авторитет ДКЦПФР, на тій підставі, що винна особа неповажно ставиться до державної установи, яка забезпечує управління суспільними відносинами у сфері випуску та обігу цінних паперів, вважає її приписи та нормативні акти зайвими у цієї царині.

Факультативним об'єктом адміністративних проступків, що аналізуються, можуть виступати суспільні відносини у сфері оподаткування та власність інвесторів.

У подальшому результати викладені у цієї статі можуть бути використані під час проведення дослідження щодо встановлення об'єктивних ознак проаналізованих складів.

Список використаних джерел та література:

1. Никифоров Б.С. Объект преступления по советскому уголовному праву. – М., 1960. – 232с.
2. Галаган И.А. Административная ответственность в СССР (государственное и материально-правовое исследование). – Воронеж, 1970. – С. 251.
3. Юридична енциклопедія: В 6 т. – К.: Українська енциклопедія, 2002. – Т. 4. – С. 211-212.
4. Остапенко О.І. Кваліфікація адміністративних правопорушень: Навчально-практичний посібник. – Львів: Вид. ЛІВС при Української академії внутрішніх справ, 2000. – 173 с.
5. Административное право Украины: Учебник. / под ред. Ю.П. Битяка. – Х.: Право, 2003. – 576 с.
6. Гуророва Н.О. Кримінально-правова охорона державних фінансів України: Монографія. – Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2001. – 384 с.
7. Харченко В.Б. Уголовное право Украины. Общая и Особенная часть: Новое законодательство в вопросах и ответах: Конспект лекций. – Киев: Атика, 2002. – 288 с.
8. Кругликов Л.Л. Практикум по уголовному праву. Общая часть. Особенная часть: Учебное пособие. – М.: Бек, 2002. – С. 352.
9. Баклан О.В. Контрольно-наглядова діяльність та адміністративний примус в сфері охорони праці: Навчальний посібник. – К.: Поліпрм, 2003. – 168 с.
10. Гладун З.С. Адміністративне право України: Навчальний посібник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 579 с.
11. Кузьменко О.В. Адміністративно-правова протидія нелегальної міграції в Україні: Навч. посібник. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. – 252 с.
12. Коржанский Н.И. Объект преступления // Энциклопедия уголовного права. – СПб.: Издания проф. Малинина, 2005. – Т.4. Состав преступления. – С. 87 – 237.
13. Таций В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. – Х.: Вища школа, 1988. – 198 с.
14. Загуменник В. Адміністративна відповідальність. Проблеми та шляхи її подолання // Вісник прокуратури. № 2 (80) лютий 2008. – С. 70 – 77.
15. Кодекс Украины об административных правонарушениях: Научно-практический комментарий. Издание – 6е дополненное и переработанное / А.С. Васильев, Е.В. Додин, О.П. Подцерковный и др. Под общ. ред. А.С. Васильева, А.И. Миколенко. – Х.: ООО «Одиссей», 2008 – 1024 с.

Рудник Д.В. Вопрос про классификацию объекта административных деликтов в сфере выпуска и обращения ценных бумаг.

Статья посвящена определению особенностей объекта административных деликтов в сфере выпуска и обращения ценных бумаг.

Ключевые слова: основной, родовой, видовой объект административного деликта, классификация.

Rudnik D.V. Question of the classification of object of administrative delicts in the field of issue and appeal of securities.

The article is devoted to the definition of features of the object administratives delicts in the sphere of securities release and manipulation.

Key words: basic, specific, patrimonial object, classification.

Надійшла до редакції 21.08.2008 р.